

uit het archief van de gemeente den Haag (GAH)

Wally de Lang stuurde me januari 2016, haar publicatie 'Slotakkoord der kinderjaren' uit 2003, over het Joods Lyceum in den Haag. Op de pagina's 41, 42, 43 beschrijft zij dat den Haag al vrij vroeg overging tot isolatie van de joodse leerlingen, reeds in maart 1941 werden er afzonderlijke scholen opgericht. Omdat ik als 'wetenschapper' niet graag over een nacht ijs ga, heb ik me naar het Haags gemeentearchief begeven, om e.e.a. zelf te onderzoeken, dat deed ik 11 maart 2016.

0610.01 - 2759 en 2762 - maatregelen en organisatie joods onderwijs in den Haag, 1940-1945. Dat zijn twee dikke mappen waar blijkbaar alles inzake dit onderwerp in bij elkaar is gebracht; het is een beetje een ongeorganiseerd zootje, waarbij een goede nummering van de documenten ontbreekt. Ik volsta dus bij de aanhaling met het inventaris-nummer van de twee mappen, zoals hierboven gegeven.

GAH 0610.01 - 2762

19 aug 1941 : Burgemeester Den Haag merkt in zijn brief aan de SG op, dat *'de beoogde maatregel in strijd is met art 19 van de Lager onderwijswet van 1920'* [daarin wordt de vrije schoolkeuze, ongeacht de religieuze achtergrond van de leerling, geregeld].

Deze brief van de Burgemeester is een reactie op de brief van de SG aan (alle) gemeentebesturen, **16 augustus 1941**, betreffende de nominatieve opgave die de gemeenten aan hem moeten doen, waarbij die opgave vergeleken moet worden met de bevolkings-gegevens (de registratie van de joden heeft dan al plaatsgehad). Op grond van deze aan hem verstrekte gegevens zal hij dan de gemeenten, of groep van gemeenten aan wijzen die moeten voorzien in het onderwijs aan joodse kinderen. [Dat alles dus als uitvloeisel van de aanwijzing van de RC van 8 augustus].

De gemeente den Haag bepaalde dat er 5 lagere scholen komen (3 in de Bezemstraat, 1 in de Duinstraat en 1 in de Waalstraat) 2 ulo's

(Duinstraat en Waalstraat) 1 nijverheidsschool voor meisjes (Spionkopstraat) en een lyceum (Fischerstraat).

Per 1 december 1942 echter wordt alles samengebracht in het grote schoolgebouw aan de Bezemstraat; er zijn dan nog 376 l.o. leerlingen; 49 u.l.o. leerlingen, 65 nijverheids-meisjes en 67 lyceisten.

Verderop lees ik dat per 23 april 1943 de huur van het gebouw Bezemstraat is opgezegd, omdat alle leerlingen zijn geëvacueerd.

10 aug 1942 bericht de SG Binnenlandse Zaken dat de Rijkscommissaris heeft beslist dat het onderwijs aan joden niet meer ressorteert onder het departement van O.W.K, doch onder de gemachtigde van den Rijkscommissaris voor de stad Amsterdam.

30 oct 1942 merkt de SG van BZ in een brief aan de burgemeester van den Haag op, dat *'de t.a.v het Joodsche onderwijs als geheel getroffen regeling voor de gemeenten finantieël m.i. niet onvoordelig is'*

26 nov 1943 (!) Isaac vd Velde (Joodsche Raad) schrijft aan de burgemeester van den Haag over de liquidatie van de JR en over verrekening met de gemeenten. Hij schrijft vanaf het adres Tulpstraat (*maw dat bureau bestaat dan nog*) Blijkbaar heeft de gemeente een claim neer gelegd iz de kosten van het onderwijs in de periode sept-nov 1942. Isaac laat weten dat de JR dat echt niet kan betalen (die berekening was gebaseerd op het bedrag van 80,- per leerling).

In de kranten heeft inmiddels gestaan dat iedereen die nog iets te vorderen heeft van de joden, zich moet wenden tot de commissaris voor niet-commerciële verenigingen en stichting, in den Haag. Maar ook die kan niets meer betalen bij gebrek aan middelen, dus blijven de gemeenten (niet alleen den Haag) met de brokken zitten.

4 dec 1942 : briefje op officieel papier van de Generalkommissar für Verwaltung und Justiz: *'Nach den früheren Verhandlungen sollten die Kosten für den Schulunterricht der jüdischen Kinder vom Judenrat erstattet werden.'*

Es hat sich aber herausgestellt, das der Judenrat das notwendige Einkommen und Vermögen nicht besitzt. Leider ist es deswegen eine Erstattung der Kosten an die Gemeinden nicht möglich. Ich hoffe aber, das Sie den Betrag von 203.000,- Gulden nicht ganz als Ausfall zu buchen brauchen, da die Kosten für die Beschulung der jüdischen Kinder auch früher von den Gemeinden getragen worden sind. [In potlood bijgeschreven: Het Rijk zou dan de kosten dragen inplaats van de Gemeente.]

GAH 0610.01 - 2759

16 dec 1942 : brief van de SG van Binnenlandse Zaken (*die ook over de joden ging*) aan gemeentebesturen over de financiële aspecten en over de overdracht. Alhoewel dus de overdracht aan de JR een feit was, waren er nog een paar onduidelijkheden die met deze brief worden opgelost. Ook het Nijverheidsonderwijs en het Buitengewoon onderwijs vallen onder de *'ten opzichte van het Joodsche schoolwezen getroffen regeling.'*

Het was blijkbaar zo dat niet in alle Nederlandse gemeenten de overdracht aan de JR heeft plaatsgehad (we schrijven half december 1942). *'Vele Gemeenten nemen n.l. het standpunt in, dat de uitgaven, welke zij sedert 1 September 1942 ten behoeve van het onderwijs aan de Joodsche leerlingen hebben gedaan, alsnog door den Joodschen Raad moeten worden overgenomen. Dit standpunt dat mij op zich zelf juist voorkomt, heeft in enkele gevallen echter tot gevolg, dat het door het Rijk ter beschikking gestelde bedrag van f. 80,- per leerling per jaar thans reeds geheel of vrijwel geheel verbruikt is. Hierdoor ontstaat de moeilijkheid, dat voor de exploitatie van de scholen voor het nog restereerende deel van het exploitatiejaar '42/'43 geen of vrijwel geen crediet meer beschikbaar is.*

Teneinde deze bezwaren zoveel mogelijk te beperken, is het wenschelijk, dat de feitelijke overdracht aan den Joodschen Raad zoo spoedig mogelijk plaats vindt.'

10 april 1942 - SG van Dam bepaalt dat joodse hbs-ers gewoon dit jaar examen kunnen doen. Het betreft de joodse hbs-en in Amsterdam, Arnhem, Enschede, Den Haag, Groningen,

Haarlem, Dn Bosch, Hilversum, Leeuwarden, Rotterdam, Utrecht en Zwolle (alleen die in Zwolle is alleenstaand, de andere HBS-en zijn onderdeel van een Joodsch Lyceum, maar in Amsterdam zijn er dus twee)

2759 betreffende maatregelen en leerkrachten

14 maart 1941 - Al in het najaar van 1940 overwegen B&W van den Haag over te gaan tot het oprichten van twee scholen (in de Bezemstraat) uitsluitend bestemd voor Joodsche kinderen. Na overleg met het Departement, met name met ambtenaar Fokkema Andréé, wordt op 20 januari 1941 aldus besloten door het college. De reeds geschorste joodse leerkrachten kunnen worden aangesteld, maar wel tijdelijk, nadat ze per 1 maart 1941 ontslagen waren. In deze notitie staat duidelijk dat de kans bestaat dat die (nieuwe) joodse scholen aangemerkt gaan worden als *bijzondere* scholen en dat de Joden dat dan zelf zouden moeten gaan bekostigen, althans dat is het vermoeden van ambtenaar F.

7 maart 1941 - Voorstel aan de gemeenteraad (die functioneerde toen nog net wel) voor overplaatsing enerzijds en tijdelijke benoeming anderzijds van verschillende onderwijzeressen mbt school A aan de Bezemstraat. *Hieruit mogen we afleiden dat B&W dmv een proces van overplaatsingen en tijdelijke benoemingen, het voornemen voor aparte joodse scholen aan het waarmaken is.*

nov 1941 is er gelet op de kop van een briefje, sprake van een 'HAAGSCHE COMMISSIE VOOR HET ONDERWIJS AAN JOODSCHE KINDEREN' en gelet op een ander briefje, van 4 febr 1942 is deze commissie ingelijfd door de JR - de titel van de commissie staat nu als onderkop op het briefpapier van de JR afdeling den Haag.

Verder zitten in deze map allerlei papieren mbt alle joodse Haagse leerkrachten, zelfs enkele sollicitanten ut Amsterdam.

Verdwenen-Joodse-Scholen.nl

© aartjanszen